

Aleksander Pyrzyk (aleksander.pyrzyk@gmail.com)
Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Jagielloński

Ochrona dóbr kultury współczesnej jako narzędzie *de lege ferenda* w zróżnicowaniu prawnej ochrony zabytków

The protection of contemporary cultural heritage as a *de lege ferenda* tool in the diversity of the legal protection of monuments

Streszczenie

Rejestr zabytków w polskim systemie prawa obejmuje bardzo szeroki zakres dziedzictwa, na który składają się zabytki o zróżnicowanych wieku, funkcji czy znaczeniu dla nauki i kultury. Pomimo tak różnorodnej skali, ochrona zabytków i otaczających je obszarów jest obecnie jednolita. Ta jednolitość często nie odzwierciedla potrzeb realnej ochrony. Wysoka skala ochrony zabytków jest często przyczyną spowolnienia rozwoju urbanizacji miast, co samo w sobie może mieć wiele negatywnych konsekwencji dla rozwoju gospodarczego. Polski system prawny ochrony dziedzictwa kulturowego powinien zostać zmieniony w sposób bardziej kazuistyczny, aby chronić w sposób najwłaściwszy ogromnie zróżnicowane dziedzictwo kulturowe w przyszłości.

Słowa kluczowe: ochrona otoczenia, zabytki, dobra kultury, dziedzictwo

Abstract

The register of monuments in the Polish legal system includes a very wide range of heritage that consists of monuments with very diverse ages, functions and importance for science and culture. Despite this range and scale of diversity, the protection of monuments and the surroundings around them is currently unified. This uniformity often does not reflect the needs of the real protection of monuments and their high diversity. The high scale of the protection of monuments is often a reason for the slowing down of the natural development of the urbanisation of progressive cities, which has many negative consequences as an economic development itself. The Polish legal system of protection of cultural heritage should be changed in such a case law way that could be the best solution for solving the challenge of diversity protection of the surroundings of cultural heritage.

Keywords: protection of surroundings, monuments, heritage

1. WSTĘP

Obecnie na gruncie Ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami¹ pojęcie zabytku jest bardzo szerokie. Swym zakresem obejmuje obiekty zróżnicowane pod względem wieku powstania, funkcji czy znaczenia dla samej nauki i kultury. Ochrona zabytków niezależnie od ich wewnętrznego zróżnicowania jest co do zasady ujednolicona, a jej zróżnicowanie może następować w drodze decyzji administracyjnej podczas wydawania pozwolenia na prowadzenie prac przy zabytku czy podczas wnoszenia uwag do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego przez konserwatora zabytków. Niezależnie od tego konkretyzacja dotycząca skali, jak i przestrzeni chronionej wokół zabytku może być znacznie zróżnicowana w stosunku do obiektów o cechach podobnych lub zbliżonych w zależności od właściwości miejscowej urzędu ochrony zabytków (wojewódzkiego, powiatowego czy miejskiego). Należy więc postawić pytanie, czy oddziaływanie wpisu do rejestru zabytków na nieruchomości sąsiednie nie może zostać zróżnicowane już w momencie dokonywania wpisu, przecinając tym samym niepewność związaną z oczekiwaniami na wydanie ostatecznej decyzji administracyjnej, a co najważniejsze, chroniąc pewność obrotu gospodarczego nieruchomości sąsiadujących z zabytkiem.

Tak jak zabytki znajdujące się w rejestrze zabytków są bardzo zróżnicowane, tak samo potrzeba ochrony otoczenia wokół nich nie powinna być jednolita. Aby móc odpowiedzieć na kluczowe pytania, czym właściwie jest otoczenie wokół zabytku i jakie zmiany w tej materii powinny zostać poczynione przez ustawodawcę w przyszłości, należy zastanowić się, czym jest kontekst w architekturze? Jakie jest jego znaczenie? Czy podczas tworzenia dzieła przez architekta kontekst ma jakiegokolwiek znaczenie, czy znaczenie kontekstu takiego jak krajobraz, miejsce posadowienia czy zastana przestrzeń zabudowy sąsiedniej mają znaczenie? Postawione pytanie wydaje się być pytaniem retorycznym, aby na nie odpowiedzieć, należy cofnąć się przynajmniej do wieku XVI, kiedy to wybitny teoretyk architektury – Andrea Palladio (1508–1580) – wskazał, że projektowanie obiektu należy rozpocząć od analizy otoczenia tak, aby nowo powstały obiekt z nim harmonizował², a „sama budowla powinna być powiązana z otoczeniem, na swój sposób przenikać się z krajobrazem”³.

Bez kontekstu w architekturze nie powstanie żaden znaczący obiekt. Architekt, chcąc przygotować projekt obiektu, powinien dokonać analizy ukształtowania terenu czy otoczenia okolicznej zabudowy. Kontekst otoczenia, o którym pisali zarówno Palladio, jak i wielu architektów i teoretyków architektury żyjących po nim⁴, jest elementem na tyle istotnym, że jego zmiana może spowodować zatarcie się idei projektanta, a przez to pozbawienie odbiorcy możliwości klarownego odczytania wartości naukowej, jaką niesie on ze sobą. Analizując definicję legalną zabytku, zawartą w Ustawie z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami⁵, możemy znaleźć fragment w art. 3 pkt. 1, który tłumaczy, że ochrona zabytku, a więc jego zachowanie, leży w interesie społecznym, wskazując tym samym, że to właśnie wartości: historyczne, artystyczne i naukowe, są tymi najważniejszymi, które

należy poddać ochronie. Wspomniany powyżej art. 3 pkt. 1 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jest niewątpliwie odzwierciedleniem Karty Weneckiej, czyli Międzynarodowej Karty Konserwacji i Restauracji Zabytków i Miejsc Zabytkowych, sporządzonej w 1964 roku podczas II Międzynarodowego Kongresu Architektów i Techników Zabytków w Wenecji. Będąca rozwinięciem Karty Ateńskiej Karta Wenecka w art. 6 wskazuje bezpośrednio, że konserwacja zabytku zakłada konserwację otoczenia w jego skali. Jeśli otoczenie dawne przetrwało, będzie ono podlegać ochronie i wszelka dobudowa, wszelka rozbiórka i wszelka przeróbka, która mogłaby zmienić stosunki brył i barw, zostanie zakazana⁶.

2. OCHRONA OTOCZENIA WOKÓŁ ZABYTKÓW NA GRUNCIE OBOWIĄZUJĄCYCH PRZEPISÓW

Analizę przedstawionej problematyki postanowiłem zaprezentować od szczegółu do ogółu, a więc kierując się zasadą indukcji, a nie dedukcji. Dokonanie analizy właśnie w ten sposób doprowadzi czytelnika do sformułowania wniosków bardziej ogólnych, mogących dać asumpt do dalszych zmian legislacyjnych, które z kolei, odwrotnie niż w przyjętej metodologii badawczej, spowodowałyby większe skonkretyzowanie prawa dotyczącego omawianej materii.

Pierwszy typ ochrony otoczenia, będący pochodną dokonania wpisu do rejestru zabytków, możemy odnaleźć w art. 36 ust. 1 pkt. 2 u.o.z.o.z.⁷ To właśnie tam ustawodawca wskazał, że pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga: „[...] pkt. 2 wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku [...]”. Ustawodawca w przytoczonym powyżej artykule po raz pierwszy obejmuje ochroną otoczenie wokół zabytku. Chociaż artykuł ten wprawdzie ingeruje w prawa osób trzecich przez swe oddziaływanie na nieruchomości sąsiednie, jednak ingerencja ta pozostaje najłagodniejsza spośród wszystkich przewidzianych przez ustawodawcę. Ochrona wynika już z samego wpisu dokonanego przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków do rejestru zabytków. Postępowanie dotyczące udzielenia zgody na prowadzenie prac w otoczeniu zabytku jest postępowaniem odrębnym, niezależnym od wydania pozwolenia na budowę⁸.

Ochrona przestrzeni wokół zabytku na podstawie Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jest bardziej zróżnicowana. Dotkliwszym ingerującym w prawa do własności nieruchomości osób trzecich⁹ jest dokonanie wpisu do rejestru zabytków otoczenia zabytku. Wedle art. 3 pkt. 15 u.o.z.o.z. otoczeniem jest: „teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych”¹⁰. Przytoczona definicja legalna posiada wiele wyrażeń niedookreślonych, co czyni ją definicją nieostrą. Powoduje to szereg wątpliwości podczas analizy tejże materii. Ponieważ dokonanie wpisu do rejestru zabytków na podstawie przytoczonej wyżej definicji legalnej niesie za sobą wiele ograniczeń, które w sposób znaczący ingerują w prawa

osób trzecich, wpisu nieruchomości sąsiedniej do rejestru zabytków jako otoczenia wokół zabytku powinno się dokonać z ogromną rozważą, z poszanowaniem i przestrzeganiem podstawowych dyrektyw procedury administracyjnej oraz z zakazem używania wykładni rozszerzającej¹¹. Wydanie decyzji o wpisie do rejestru zabytków otoczenia implikuje szereg ograniczeń oraz zakazów, które w sposób znaczący zmniejszają swobodę do korzystania z nieruchomości¹². Wpis otoczenia do rejestru zabytków wiąże się z wymogiem spełnienia przesłanek wymienionych w ustawie łącznie. Są nimi warunki ochrony walorów widokowych oraz ochrona przeciw szkodliwemu oddziaływaniu czynników zewnętrznych. Dokonanie wpisu otoczenia do właściwego rejestru zabytków prowadzonego przez urząd ochrony zabytków w zależności od jego właściwości terytorialnej winno być poprzedzone rzetelną analizą zabytku, biorącą pod uwagę m.in. strukturę przestrzenną terenu wokół zabytku – jak np. posadowienie na wzgórzach, skarpach, w dolinach etc., oraz dokonaniem analizy ewentualnych osi widokowych poprzez symulacje zagospodarowania przestrzeni wokół zabytku, np. przez stworzenie prognoz, jakie szkody ewentualna przyszła zabudowa może wyrządzić dla nieruchomości zabytkowej. Cała analiza powinna zostać dokonana z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju i ładu przestrzennego, która dopuszcza rozwój miast z poszanowaniem zastanej materii, w tym istniejących zabytków, idąc dalej już za ustawą z 23 lipca 2003 r. – niezależnie od stanu zachowania zabytku¹³. Pamiętać również należy, że wpis otoczenia zabytku do rejestru zabytków jest akcesoryjny, a więc może być dokonany jedynie jeżeli zabytek, którego otoczenie ma być chronione, jest nadal wpisany do rejestru zabytków¹⁴.

Spośród trzech form ochrony otoczenia wokół zabytku ostatnia dotyczy płaszczyzny planowania przestrzennego. Ochrona na gruncie Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym jest bardziej skomplikowana niż omawiane wcześniej formy ochrony. Zawitość ta nie wynika z samych przepisów, które w tej materii nie są skomplikowane. Problematyka stosowania przepisów pojawia się w kontekście szeregu interpretacji z przeszłości stosowania ustawy oraz z szeregu zwyczajów, jakie w tej materii ugruntowały się podczas planowania przestrzennego gmin. Postanowienia Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym mogą dotyczyć także obiektów i obszarów zabytkowych, a tym samym muszą uwzględniać zasady ich ochrony określone w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz we wnioskach wojewódzkiego konserwatora zabytków do planu, a ponadto gwarantować właściwe zagospodarowanie zarówno zabytków, jak również ich otoczenia oraz sąsiedztwa i stref ekspozycji¹⁵. Art. 7 u.o.z.i.o.z.¹⁶ wskazuje ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego jako jedną ze wspomnianych form ochrony zabytków i ich otoczenia. Wójt, burmistrz lub prezydent miasta, po podjęciu przez radę gminy uchwały o przystąpieniu do sporządzania planu miejscowego, zobowiązany jest wystąpić do właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków o uzgodnienie projektu planu w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu¹⁷. Jak wskazuje Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 października 1999 r.:

„Ochrona dóbr kultury wymaga stosownej przestrzennej koordynacji realizacji różnych celów i zadań, a więc także właściwego zagospodarowania przestrzeni sąsiadujących z obiektami lub terenami, które stanowią przedmiot ochrony jako dobra kultury”¹⁸. Wyrok ten (niezależnie od definicji dóbr kultury, która wciąż jest dyskusyjna¹⁹) znalazł odzwierciedlenie w art. 18 u.o.z.o.z.²⁰, zgodnie z którym ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, [...] analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Ustawodawca podkreśla, że w koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach należy uwzględnić przede wszystkim krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Podczas sporządzania planu zagospodarowania przestrzennego problematyka ochrony zabytków wymaga specjalnego traktowania, przez które rozumie się dokonanie analiz kontekstów znajdujących się w przestrzeni oraz uwzględnienie potrzeby kształtowania właściwego, spójnego otoczenia, jak również sąsiedztwa obiektów oraz obszarów zabytkowych²¹.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w art. 19 wskazuje, że: „w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się w szczególności ochronę zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia, a także innych zabytków nieruchomości znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych”²².

Jednym z istotniejszych dla zrozumienia problematyki otoczenia wokół zabytku może być Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 15 marca 2006 roku, w którym stwierdzono, że ochroną prawną objęty jest nie tylko sam zabytek, ale również jego sąsiedztwo mające wpływ na wygląd zabytku. Planowane zamierzenie inwestycyjne nie może przyczynić się do zeszpecenia zabytku nieruchomego lub widoku na ten zabytek²³. Przytoczone uzasadnienie do wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego słusznie wskazuje na otoczenie zabytku jako element równie istotny jak sama nieruchomość zabytkowa. W tym warcie przypomnienia pozostaje, że w art. 6 ust. 1 u.o.z.o.z. ustawodawca wskazał wyraźnie, że ochronie i opiece podlegają zabytki bez względu na ich stan zachowania²⁴, gdzie niektórzy planiści pod wpływem lokalnej polityki zapominają o postanowieniach ustawowych, np. że zabytek będący obecnie w złym stanie zachowania w przyszłości może zostać odrestaurowany, stanowiąc ozdobę gminy czy miasta²⁵. Ta swoista mądrość ustawodawcy z punktu widzenia filozofii prawa jest pewną wskazówką zarówno dla planistów, jak i konserwatorów zabytków, by kierując swymi działaniami mającymi na celu ochronę spuścizny przeszłości, myśleli również o przyszłości. Ustawodawca wskazując na ochronę zabytków niezależnie od stanu ich zachowania, obalił argumentację wielu osób podnoszących brak zasadności tworzenia osi widokowych bądź ochrony samego otoczenia wokół zabytku, skoro zabytek pozostaje w złej kondycji. Słusznie założył, że każdy obiekt zabytkowy może zostać

w przyszłości odnowiony, a wówczas skutecznie ochronione osie widokowe czy otoczenie wokół niego pozwolą na utrzymanie jego wartości intelektualnej dla przyszłych pokoleń.

Świadomi, że planowanie przestrzenne jako proces żywy i dynamiczny powinno odpowiadać potrzebom czasów współczesnych, przy jego tworzeniu powinniśmy uwzględniać wymagania, jakie stawia przed nami zasada ładu przestrzennego (w tym urbanistyki i architektury), walory architektoniczne i krajobrazowe, wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków (jak i na marginesie – dóbr kultury współczesnej)²⁶. Proces planistyczny, jak wskazuje samo słowo „planować”, powinien być zjawiskiem stopniowym, powolnym i długotrwałym (w znaczeniu planowania długotrwałego rozwoju miasta). Chronić powinien przy tym podstawowe zasady – ładu przestrzennego i zrównoważonego rozwoju²⁷. Ewolucja miasta w sposób naturalny powinna uwzględniać potrzeby współczesnego społeczeństwa. Nowe koncepcje urbanistyczne powinny przede wszystkim odnosić się do materii już zastanej, a tylko w wyjątkowych sytuacjach przy odpowiednim uzasadnieniu popartym przez ogół społeczeństwa mogą zostać zmienione. Znaczenie słowa „wyjątek” warte jest przypomnienia planistom, którzy w drodze szeregu wyjątków i dopuszczalnych odstępstw tworzą plany z pogwałceniem zasad podstawowych wyrażonych w ustawach. Planowanie przestrzeni powinno odbywać się zgodnie z wymaganiami ładu przestrzennego, ochrony wartości architektonicznych i krajobrazowych, ochrony środowiska, racjonalności struktur osadniczych czy sieci infrastruktury. Należy także kształtować edukację w tym zakresie, by móc w przyszłości jak najefektywniej wykorzystać możliwości, jakie daje współczesna nauka i technika²⁸.

3. ZRÓŻNICOWANIE PRAWNEJ OCHRONY ZABYTKÓW *DE LEGE FERENDA*

Przytoczone powyżej przykłady ochrony otoczenia wokół zabytków tworzą możliwość zróżnicowania tejże ochrony w zależności od potrzeb zabytku wpisanego do rejestru (jak wspomniałem we wstępie – zbiór ten jest bardzo szeroki i obejmuje swym zakresem zabytki od zamku królewskiego na Wawelu po budynek gospodarczy w Chochołowie pod Zakopanem). Niemniej jednak szereg zabytków, które są wpisane do rejestru zabytków, korzysta z pierwotnej ochrony wynikającej z samego wpisu do rejestru zabytków, bardzo rzadko rozszerzanej przez dodatkowy wpis do rejestru zabytków otoczenia wokół zabytków. Dyskusyjny pozostaje brak owego zróżnicowania w konfrontacji z faktem, że większość widniejących w rejestrze zabytków wpisano zbiorowo, co często poprzedzały powierzchniowe badania, nierzadko obciążone błędami. Poddanie ponownej analizie historycznej przez konserwatorów bardzo często spotyka się z niechęcią, a rewizja dokonanych wpisów uważana jest błędnie za niedopuszczalną. Konserwatorzy (zależnie od właściwości terytorialnej) obawiają się rozszerzać wpis do rejestru zabytków, dokonywać wpisów otoczenia wokół zabytku czy ustanawiać osie widokowe w planach zagospodarowania przestrzennego, nie martwią się o utratę walorów naukowych, jakie chroni ustawodawca, niepokoją ich za to ewentualne roszczenia finansowe właścicieli nieruchomości sąsiednich

związanych ze spadkiem wartości ich nieruchomości. Myślenie to, sprzeczne z art. 5 Konstytucji RP, doprowadziło do sytuacji, w której szereg zabytków nie korzysta z należytej ochrony. Również wiele z pośród nich korzysta z ochrony nadmiernej. Rozwiązaniem najdogodniejszym dla Służby Ochrony Zabytków byłoby, na podstawie odpowiednich badań, wskazanie zakresu ochrony wokół zabytku indywidualnie do każdego obiektu, co przy wielu próbach usystematyzowania i przy dokonaniu klasyfikacji zabytków ze względu choćby na funkcję czy wiek nie jest możliwe. W grę wchodzi bowiem analiza ukształtowania terenu, otoczenia i idei projektanta w kontekście do wszystkich zabytków, jakie widnieją w rejestrze. Rozwiązania, jakie proponuję poniżej, są rozwiązaniami *de lege ferenda*, nie dotyczą one wpisów dokonanych wcześniej, których rewizja powinna być dokonywana wyłącznie w uzasadnionych przypadkach przez konserwatora lub na wniosek właściciela. Powstałe wcześniej rozwiązania oraz prowadzone rejestry dóbr kultury współczesnej powinny stać się narzędziem do dokonywania w przyszłości wpisów do rejestru zabytków, wyznaczając w sposób konsekwentny przyszłe granice ochrony konserwatorskiej i będąc tym samym stuprocentowym odzwierciedleniem zasady zrównoważonego rozwoju wyrażonej w Ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Z prawdopodobieństwem graniczącym z pewnością – obiekty wyszczególnione w tzw. atlasach dóbr kultury współczesnej trafią w przyszłości do rejestru zabytków. Sam fakt ich wyszczególnienia stanowi o ogromnej wartości, jaką niosą dla historii, nauki i kultury. Przyjęcie założenia, że wyróżnienie owych obiektów jako dóbr kultury współczesnej jest tylko przystankiem przed ich wpisem do rejestru zabytków, powinno wiązać się z większą refleksją dotyczącą samego wpisu do rejestru²⁹.

Samo wyróżnienie obiektu jako dobra kultury współczesnej powinno być powiązane z dokładnym skatalogowaniem obiektu pod względem projektowym. Powinny zostać zabezpieczone rzuty, plany i projekty rozwiązań technologicznych obiektu. Gromadzeniu również powinny podlegać dokumenty związane z samym powstaniem obiektu – dokumentacja i założenia przetargu czy konkursu lub założenia, jakie przyświecały inwestorowi dla zamówionego zlecenia. W końcu powinna zostać zarchiwizowana dokumentacja projektanta dotycząca np. koncepcji projektowanego obiektu, analizy otoczenia, idei, jaka mu przyświecała. Właśnie na etapie kompletowania dokumentacji sam projektant dzieła mógłby stwierdzić, jak istotny był kontekst dla projektowanego budynku, wskazując tym samym, jak powinny wyglądać właściwe granice przyszłej ochrony konserwatorskiej.

4. KONKLUZJA

Co naturalne, społeczeństwo nieustannie ewoluuje, zmianie ulegają potrzeby mieszkaniowe, zmienia się również poczucie piękna. Zabytki stanowiące nierzadko świadectwo minionych dziejów są odzwierciedleniem myśli, jaka niegdyś przyświecała ich projektantom. Obiekty te stanowią o tożsamości społeczeństwa na wielu płaszczynach – lokalnych i krajowych.

O ochronie zabytków i ich otoczenia powinno się zacząć myśleć tuż przed dokonaniem wpisu do rejestru zabytków. Funkcją taką powinna pełnić lista dóbr kultury współczesnej. Opracowywane i aktualizowane przez województwa listy obiektów istotnych dla kultury i społeczeństwa, które z dużą dozą prawdopodobieństwa trafią do rejestru zabytków, powinny uwzględniać szereg badań mających na celu zachowanie ich pierwotnej formy oraz ochronę ich otoczenia, co może mieć wpływ na odbiór wartości intelektualnej projektu³⁰. Podejmowanie wręcz kazuistycznych decyzji, konkretnie określających granice ochrony konserwatorskiej, byłoby założeniem o tyle korzystnym, że eliminowałoby niepotrzebne spory z właścicielami nieruchomości sąsiednich, nie blokowałoby rozpoczętych procesów inwestycyjnych, czy w końcu zwiększałoby pewność obrotu gospodarczego nieruchomościami, nie wpływając przy tym na zmianę ich wartości spowodowaną zmianą decyzji administracyjnej.

Wykorzystanie listy dóbr kultury współczesnej jako narzędzia *de lege ferenda* dla zróżnicowania w przyszłości granic ochrony konserwatorskiej wokół zabytku, jego otoczenia czy ewentualnego ustanowienia osi widokowych w sposób najdokładniejszy realizowałoby zasadę zrównoważonego rozwoju podczas planowania przestrzennego. Koncepcja ta chroniłaby zabytki w odpowiedni sposób, nie generując nadmiernej ochrony wokół zabytku lub na odwrót – jej braku, co niestety ma niejednokrotnie miejsce.

PRZYPISY

- ¹ Dz.U. 2003 nr 162 poz. 1568.
- ² G. Smienk, J. Niemeijer, *Palladio, the Villa and the Landscape*, Bazylea 2011, s. 7 i n., s. 133 i n.
- ³ Andrea Palladio wyrażał pogląd podobny do Witruwiusza (80 p.n.e.–15 n.e.) – <http://www.isztuka.edu.pl/i-sztuka/node/358>.
- ⁴ Przykładem może być architekt Juliusz Żórawski.
- ⁵ Dz.U. 2003 nr 162 poz. 1568.
- ⁶ Art. 6 Karty Weneckiej.
- ⁷ Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Dz.U. 2003 nr 162 poz. 1568.
- ⁸ A. Ginter, A. Michalak, *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Komentarz*, Warszawa 2016, s. 202–203.
- ⁹ Art. 140 Kodeksu Cywilnego – Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – kodeks cywilny, Dz.U. 1964 nr 16 poz. 93.
- ¹⁰ Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Dz.U. 2003 nr 162 poz. 1568.
- ¹¹ *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Komentarz*, red. M. Cherka, P. Antoniak, F.M. Elżanowski, K.A. Wąsowski, Warszawa 2010.

- ¹² Z. Leoński, M. Szewczyk, M. Kruś, *Prawo zagospodarowania przestrzeni*, Warszawa 2012.
- ¹³ Art. 6 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Dz.U. 2003 nr 162 poz. 1568.
- ¹⁴ K. Zalańska, K. Zeidler, *Wykład prawa ochrony zabytków*, s. 80.
- ¹⁵ *Problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Poradnik dla planistów i samorządów lokalnych*, NID, Warszawa 2011, s. 12.
- ¹⁶ Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Dz.U. 2003 nr 162 poz. 1568.
- ¹⁷ Art. 17 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, Dz.U. 2003 nr 80 poz. 717.
- ¹⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 października 1999 r. III RN 82/99; Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych.
- ¹⁹ Szerzej na temat dóbr kultury i ich znaczenia w: P. Dobosz, *Formy i sposoby ochrony zabytków*, [w:] *Prawo ochrony zabytków*, red. K. Zeidler. Warszawa–Gdańsk 2014, s. 226–227.
- ²⁰ Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Dz.U. 2003 nr 162 poz. 1568.
- ²¹ *Problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego...*, *op. cit.*, s. 4.
- ²² Art. 19 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Dz.U. 2003 nr 162 poz. 1568.
- ²³ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 15 marca 2006 r., IV SA/Wa 2213/05.
- ²⁴ Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Dz.U. 2003 nr 162 poz. 1568.
- ²⁵ Szerzej na temat stanu zachowania zabytku w: A. Ginter, A. Michalak, *op. cit.*, s. 88–89.
- ²⁶ Art. 2 ust. 2 pkt. 1, 2, 4, ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, Dz.U. 2003 nr 80 poz. 717.
- ²⁷ K. Małysa-Sulińska, *Normy kształtujące ład przestrzenny*, Warszawa 2008, s. 24.
- ²⁸ Art. 6 ust. 1 z dnia 15 grudnia 2000 r. o samorządach zawodowych architektów, inżynierów budownictwa oraz urbanistów, Dz.U. 2001 nr 5 poz. 42.
- ²⁹ Szerzej na temat ewolucji myślenia na temat dóbr kultury współczesnej oraz o problematyce ich ochrony w: A. Siwek, *Między zabytkiem a dobrem kultury współczesnej*, <https://www.nid.pl/upload/iblock/c5b/c5b99fdb93f22007014537d2f9c0403a.pdf>.
- ³⁰ Szerzej na temat otoczenia dóbr kultury współczesnej zob.: A. Krajewski, A. Pyrzyk, *Otoczenie dóbr kultury jako istotny element ochrony dziedzictwa*, [w:] *Prawo a ochrona dóbr kultury*, red. P. Dobosz, Kraków 2014, s. 178.

BIBLIOGRAFIA

Akty prawne:

- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, Dz.U. 2004 nr 118 poz. 1233.
- Ustawa z dnia 15 grudnia 2000 r. o samorządach zawodowych architektów, inżynierów budownictwa oraz urbanistów, Dz.U. 2001 nr 5 poz. 42.
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – kodeks cywilny, Dz.U. 1964 nr 16 poz. 93.
- Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Dz.U. 2003 nr 162 poz. 1568.
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, Dz.U. 2003 nr 80 poz. 717.
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. prawo budowlane, Dz.U. 1994 nr 89 poz. 414.
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, Dz.U. 1990 nr 16 poz. 95.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 października 1999 r. III RN 82/99.
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 15 marca 2006 r. IV SA/Wa 2213/05.
- Uchwała II Międzynarodowego Kongresu Architektów i Techników Zabytków w Wenecji w 1964r.: Międzynarodowa Karty Konserwacji i Restauracji Zabytków i Miejsc Zabytkowych. Zwana Kartą Wenecką z 1964 r.

Wydawnictwa książkowe:

- Ginter A., Michalak A., *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Komentarz*, Warszawa 2016.
- Izdebski H., Zachariasz I., *Komentarz do ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*, Warszawa 2013.
- Krajewski A., Pyrzyk A., *Otoczenie dóbr kultury jako istotny element ochrony dziedzictwa*, [w:] *Prawo a ochrona dóbr kultury*, red. P. Dobosz, Kraków 2014.
- Leoński Z., Szewczyk M., Kruś M., *Prawo zagospodarowania przestrzeni*, Warszawa 2012.
- Małysa-Sulińska K., *Administracyjnoprawne aspekty inwestycji budowlanych*, Warszawa 2012.
- Małysa-Sulińska K., *Normy kształtujące ład przestrzenny*, Warszawa 2008.
- Nitychoruk M., *Only sky is the limit*, *Patio*. Czasopismo Urbanistyczne 4/2013, 18–20.
- Problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Poradnik dla planistów i samorządów lokalnych*, NID, Warszawa 2011.
- Smienk G., Niemeijer J., *Palladio, the Villa and the Landscape*, Bazylea 2011.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Komentarz, red. M. Cherka, Warszawa 2010.
Zalasińska K., Zeidler K., *Wykład prawa ochrony zabytków*, Warszawa–Gdańsk 2015.
Prawo ochrony zabytków, red. K. Zeidler, Warszawa–Gdańsk 2014.

Strony internetowe:

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2013–2016, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, [online] http://bip.mkidn.gov.pl/media/docs/ogloszenia/2013/20130920Krajowy_program.pdf (dostęp: 03.03.2019).
Siwek A., *Między zabytkiem a dobrem kultury współczesnej*, [online] <https://www.nid.pl/upload/iblock/c5b/c5b99fdb93f22007014537d2f9c0403a.pdf> (dostęp: 03.03.2019).
www.isztuka.edu.pl (dostęp: 03.03.2019).

